

Prognose utviklingen på arbeidsmarkedet

Trøndelag
desember 2018 – desember 2019

NAV Trøndelag

Innhold

1 Sammendrag.....	3
2 Fjorårets anslag.....	4
3 Prognoser og usikkerhet.....	5
4 Utviklingen internasjonalt og i Norge	5
5 Etterspørsel etter arbeidskraft	8
5.1 Næringsstruktur	8
5.2 Bedriftsundersøkelsen.....	9
5.3 Etterspørselen i de ulike næringene	10
5.3.1 Industri.....	10
5.3.2 Bygg og anlegg	11
5.3.3 Varehandel, hotell og restaurant	12
5.3.4 Bank, finans, forsikring og eiendomsdrift, teknisk og faglig tjenesteyting	12
5.3.5 Transport og lagring, informasjon og kommunikasjon	12
5.3.6 Offentlig forvaltning, undervisning og helse- og sosialtjenester.....	13
5.3.7 Prognose for sysselsetting	14
6 Tilbudet av arbeidskraft i Trøndelag	14
6.1 Tilpasning på arbeidsmarkedet.....	14
6.1.1 Flytting	15
6.1.2 Arbeidsmarkedstiltak	15
6.1.3 Pendling	15
6.1.4 Innvandring.....	15
6.2 Befolkningsutvikling og utvikling i arbeidsstyrken	16
7 Prognose på ledighet i 2019	16
Kilder	18

Av: Eli Sektnan, NAV Trøndelag

1 Sammendrag

Den gode utviklingen på arbeidsmarkedet fortsetter i Trøndelag. Etter en ledighetsøkning gjennom 2015 og de første månedene inn i 2016, har ledigheten gått sammenhengende ned i Trøndelag. I hele høst har ledigheten holdt seg på 1,8 prosent og snittet for året ser ut til å havne på 2,0 prosent. Dette er enda lavere enn vi optimistisk la til grunn i utarbeidelsen av arbeidsmarkedsprognosen for 2018. Vi må tilbake til 2008 for å finne et like lavt nivå på den gjennomsnittlige ledigheten som det vi har hatt i år.

Innenfor de fleste næringer i Trøndelag forventer vi stabil utvikling med hensyn til sysselsetting. Størst vekst forventes innenfor bygg og anlegg samt eiendomsdrift, teknisk og faglig tjenesteyting, med en økning på henholdsvis 1,9 og 1,8 prosent.

Det er mangel på arbeidskraft innenfor flere næringer. Spesielt gjelder dette innenfor bygg og anlegg, men også innenfor helsesektoren. Bedriftene sliter blant annet med å få tak i tømrere, elektrikere, anleggsmaskinførere og rørleggere, men også lastebil- og vogntogsjåfører. Rekrutteringsproblemene ser vi også i helsesektoren, hvor det er mangel på sykepleiere og annet helsepersonell.

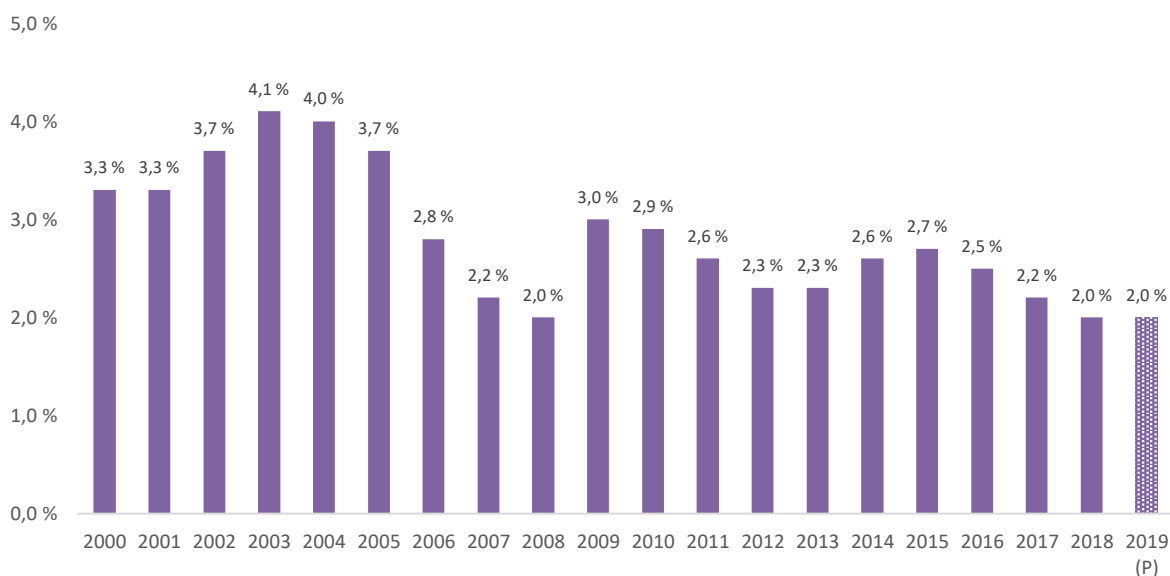
Mangelen på kvalifisert arbeidskraft er en utfordring bedriftene i Trøndelag står overfor de kommende årene. Økonomien går svært godt, men ytterligere vekstmuligheter synes å være vanskelig. Arbeidet med å skaffe nok og god kompetanse blir en viktig oppgave for det nye Trøndelag fremover. Dette er et ansvar som hviler både på privat og offentlig sektor og som krever et godt samarbeid. Et viktig spørsmål er hvordan vi får tatt i bruk de ledige ressursene i arbeidsmarkedet. Vi har et felles ansvar for å inkludere flere i arbeidslivet.

NAV Trøndelag forventer at arbeidsstyrken, som er summen av helt ledige og sysselsatte, vokser med ca. 2 200 personer. Prognosen viser en økning i antall sysselsatte med ca. 2 100 personer, og en ledighet på nivå med årets med om lag 4 900 helt ledige i snitt pr måned. Dette gir et årsgjennomsnitt på 2,0 % i 2019, det samme som i 2018.

Vi tror yrkesdeltakelsen¹, som er arbeidsstyrken i prosent, vil holde seg omtrent uendret på 70,8 prosent.

¹ Yrkesdeltakelsen (yrkesfrekvensen) viser hvor stor prosentdel som er med i arbeidsstyrken (aldersgruppe 15-74 år). Arbeidsstyrken er sysselsatte og helt ledige.

Figur 1. Ledighetsutvikling, årsgjennomsnitt og prognose 2019

2 Fjorårets anslag

Med unntak av november, hvor ledigheten holdt seg stabil, sank ledigheten gjennom hele 2018 sammenlignet med året før. Nedgangen var spesielt markant i mai, august og september.

I løpet av året har økningen vi så innenfor ingeniør- og ikt-fag i forbindelse med oljeprisfallet i stor grad blitt reversert og ledigheten er nå tilbake på et mer normalt nivå. Sammenliknet med året før har ledigheten ved utgangen av november gått ned også innenfor bygg og anlegg, industriarbeid samt blant meglere og konsulenter.

Kronekursen har holdt seg lav noe som har lettet eksporten. Samtidig har våre viktigste handelspartnere opplevd økonomisk vekst. Dette har blant annet hatt positiv innvirkning på hotell og reiseliv.

Boligprisene har holdt seg i sentrale strøk, men veksten er avtagende. I enkelte områder går boligsalget betydelig tregere. Dette har blant annet sammenheng med de forhøyede kravene til egenkapital, og en viss ubalanse i eiendomsmarkedet med stort tilbud av boliger og spesielt leiligheter. Dette i tillegg til en gradvis økning i boliglånsrentene, gjør at det forventes en viss utflating i prisnivået.

I fjorårets prognose antok vi at ledigheten i Trøndelag ville holde seg lav, med en gjennomsnittlig ledighet på 2,2 prosent. Utgangen av 2018 viser at det var god grunn til optimisme. Snittet for året ser ut til å havne på et historisk lavt nivå med 2 prosent ledighet, enda lavere enn det vi la til grunn ved utgangen av 2017. Det var særlig første halvår av 2018 som hadde et lavere ledighetsnivå enn forventet.

3 Prognoser og usikkerhet

Vår prognose er basert på en samlet vurdering av økonomiske forhold som oljepris, rente- og kredittutvikling, valutakurs og privat og offentlig konsum, og hvordan vi tror disse størrelsene vil påvirke sysselsetting og ledighetsutvikling i tiden fremover. I tillegg legger vi til grunn prognoser fra andre sentrale aktører som Arbeids- og velferdsdirektoratet, Norges Bank og SSB. Vi tar også med informasjon fra ulike bransjeorganisasjoner og NAVs egne markedskontakter i NAV-kontorene i Trøndelag.

Det knytter seg alltid stor usikkerhet til prognoser. Erfaring har vist at plutselige hendelser kan endre utviklingen og snu trender. Dette så vi sist høsten 2014 da oljeprisen falt markant, noe de færreste forventet ved inngangen til året. Som vi antok i fjorårets prognose, har 2018 vært preget av synkende ledighet. For 2019 er det lite som tyder på store omskiftninger i økonomien som vil påvirke arbeidsmarkedet. Bunnen i konjunkturedgangen er for lengst nådd og pilene peker oppover. I følge Norges Bank er de viktigste sårbarhetene i det norske finansielle systemet høy gjeld i husholdningene, høye boligpriser og høye priser på næringsseidendom. Rentene er gradvis på vei oppover og det forventes at dette vil være med å bidra til å dempe gjeldsveksten.²

Våre anslag for kommende års sysselsetting og ledighet, baserer seg i tillegg blant annet på inneværende års sysselsettings-, og trendutvikling. Årets prognose bygger derfor på estimerte tall for 2018 og 2019.

4 Utviklingen internasjonalt og i Norge

Fra 2010 og frem til høsten 2014 var Norge preget av en stabil økonomisk situasjon med lav ledighet, lav rente og høyt konsum. Dette ga god etterspørsel og vekst i økonomien. Gjennom 2014 holdt ledigheten seg relativt stabil mens vi i 2015 så en økende ledighet, spesielt i vestlandfylkene. Oljeprisfallet og investeringsnedgangen som startet høsten 2014, skapte en bølge av usikkerhet i det øvrige næringslivet. Dette førte blant annet til en svakere vekst i store deler av økonomien. Siden andre halvår 2016 har Norge vært i en moderat oppgangskonjunktur. Driverne bak oppgangen er gunstig kronkurs, lave renter, lav lønnsvekst og aktiv finanspolitikk.

Det siste året har oljeprisen steget fra rundt 60 dollar fatet til dagens nivå på ca. 80 dollar fatet. De siste ukene har oljeprisen falt noe og ved børs slutt 29.11 var prisen på et fat Nordsjøolje 59,69 dollar. Det er for tidlig å si om dette er starten på et generelt oljeprisfall eller kun en korrigerende av prisen. Oljeprisfallet i 2014 og 2015 førte med seg en kraftig kostnadsreduksjon i sektoren noe som har medført at lønnsomheten har steget kraftig. Kostnadsreduksjon, økende oljepris og behov for vedlikehold og nyinvesteringer har gitt næringen et løft. I tillegg bidrar høy etterspørsel etter oljeprodukter på verdensmarkedet til økte priser.

Kronen svekket seg i takt med oljeprisen, noe som har gitt eksportbedriftenes styrket konkurransevne. Videre har en svak kronkurs bidratt til økende turisme, både

² Norges Bank. Finansiell stabilitet, sårbarhet og risiko 2018

tilreisende fra andre land og hjemmeferierende. Selv om kronen har styrket seg noe gir dette fortsatt viktige bidrag til sysselsettingen.

Moderate lønnsoppgjør gir bedriftene lavere kostnader. Samtidig har det lave rentenivået og en lav prisstigning gitt husholdningene økt kjøpekraft. Det er relativt god vekst i privat konsum og investeringsnivået i næringslivet, noe som bekreftes av Norges Banks regionale nettverk.

Boligprisveksten har avtatt i løpet av året og har i enkelte områder falt. Det er store regionale forskjeller i boligprisene. Husholdningenes gjeld vokser fortsatt raskere enn inntektene, og ved utgangen av 2. kvartal i år var husholdningenes gjeldsrate 2,4 ganger så stor som inntekten. Det forventes at denne vil øke, men også at en gradvis renteøkning på sikt vil bidra til å dempe gjeldsveksten noe. Et godt arbeidsmarked og økt lønnsvekst trekker prisnivået opp, mens økende renter virker motsatt.

Norsk økonomi får drahjelp fra utlandet og vi ser et oppsving blant våre handelspartnere. I følge Norges Bank er farene utenfra først og fremst knyttet til pågående handelskonflikter spesielt mellom Kina og USA, samt forhandlingene om Brexit. Det er noe usikkerhet knyttet til den økonomiske veksten globalt. Konjunkturoppgangen hos våre handelspartnere fortsetter, men økt proteksjonisme kan dempe den globale veksten. I USA forventes det høyere vekst neste år og ledigheten faller fortsatt, men også her er rentenivået økende som det er i de fleste andre land. I eurosonen er det økonomisk vekst i alle land. Storbritannia har en mer usikker utvikling og veksten i år har vært lav. Svensk økonomi går godt med sterk vekst og fallende ledighet. Veksten er særlig drevet av sterk investeringsaktivitet i næringslivet.

I Kina og India har en ekspansiv økonomisk politikk bidratt til å holde veksten oppe, om enn noe mer avdempet de siste årene. I følge Norges Bank har vekstutsiktene for Russland og Brasil bedret seg det siste året, etter en periode med negativ økonomisk vekst.

Som nevnt tidligere, har utviklingen i internasjonal økonomi påvirkning på norsk økonomi og sysselsetting. De fleste signaler peker i retning av en stabil økonomisk utvikling i Norge neste år.

Med unntak av november har ledigheten i Trøndelag i 2018, falt hver måned sammenlignet med samme måned i fjor. I høst har ledigheten holdt seg på et historisk lavt nivå. Spesielt innenfor ingeniør og ikt-fag samt industri, men også blant meglere og konsulenter og innenfor bygg og anlegg, har ledigheten falt mye det siste året.

Stillingstilgangen hittil i år har økt sammenlignet med 2017. På grunn av en omlegging i hvordan NAV innhenter ledige stillinger, vil antallet ikke være direkte sammenlignbart med fjoråret. I Trøndelag var det ved utgangen av november hittil i 2018 lyst ut 33 600 stillinger. Størst økning ser vi innenfor megler- og konsulentyrker, ingeniør og ikt-fag samt industrien. Tall fra SSB på sesongjusterte ledige stillinger viser at antallet utlyste stillinger på landsbasis er økende. Fra 3. kvartal 2017 til 3. kvartal i år er økningen på 20 prosent og økningen favner bredt.

Konsum og kreditt

Privat konsum består av husholdninger og bedrifters kjøp av varer og tjenester. I følge Norges Bank ventes det god vekst i forbruket fremover. Til tross for et økende rentenivå vil de fleste husholdninger få en høyere disponibel inntekt, noe som i hovedsak skyldes en høyere lønnsvekst. Husholdningenes gjeldsvekst har avtatt noe i år, men andelen av inntekten som går til å betjene renter og avdrag er fortsatt høy og økende.

Investeringer

Historisk erfaring taler for en økt investeringstakt ved et oppsving i økonomien. Bedriftene er moderat optimistiske med tanke på investeringsvekst det kommende året. Norges Banks regionale nettverk (3/2018) viser en utvikling det kommende året lik årets investeringsvolum.

Renter og valuta

Rentene er fortsatt på et historisk lavt nivå og forventes å holde seg lave også i 2019. Sentralbanken økte styringsrentene med et kvart prosentpoeng i september og det antydes at renten settes videre opp i første kvartal 2019. Det anslås at renten vil ligge på om lag 2 prosent ved utgangen av 2021. Styringsrenten har nådd bunnen hos våre handelspartnere og vil med stor sannsynlighet holde seg forholdsvis lave også i året som kommer. Man antar likevel at rentene skal noe opp. Lave renter vil normalt gjøre det mer attraktivt å investere for bedriftene og lånefinansiere konsum i husholdningene. Som tidligere nevnt, vil et lavt rentenivå gjerne stimulere til at folk låner mer med risiko for at gjelden i husholdningene øker mer enn inntekten. Dette er en bekymring som deles både av finansnæringen og fra politisk hold. Mange har små finansielle buffere og lite rom for å tåle en renteøkning.

Kronekursen er fortsatt lav mot flere sentrale valutaer, som dollar og euro. På den ene siden gir dette eksportbedriftene bedre vilkår i konkurranse med utenlandske bedrifter, men på den andre siden fører det til dyrere import av varer og tjenester. Norges Bank mener kronen gradvis vil styrke seg fremover.

Mangel på arbeidskraft

Det kraftige fallet i arbeidsledighet det siste året har blant annet ført til mangel på arbeidskraft i flere næringer. I Trøndelag er nå ledigheten på 1,8 prosent og det er usikkert hvor mye lenger ned ledigheten kan gå. Det vil alltid være en andel av arbeidssøkerne som er «jobbskiftere» eller personer som har utløpte kontrakter og er mellom to arbeidsforhold. Ytterligere finnes det arbeidssøkere som er i overgangsfaser med dårlig helse og som vil trekke seg ut av arbeidsmarkedet i løpet av kort tid. Hvor stor andel dette utgjør – «den naturlige arbeidsledighetsraten» - ønsker vi ikke å spekulere i, men sannsynligvis er vi i nærheten av denne. Det er foreløpig ingen tegn på noen konjunkturmessig³ ledighet og det er få strukturelle⁴ problemer i norsk økonomi.

I Trøndelag rapporteres det i økende grad om mangel på arbeidskraft med faglært bakgrunn til jobb i industri og bygg og anlegg, men også helsepersonell av alle kategorier, samt teknisk og realfagutdannet arbeidskraft.

³ Ledighet som skyldes lav aktivitet i økonomien, som igjen fører til lavere etterspørsel etter arbeidskraft.

⁴ Ledighet som kan skyldes misforhold i sammensetningen av arbeidsmarkedet, bla med hensyn til kvalifikasjoner og kompetanse. For eksempel når nye produksjonsmetoder og materialer fortrenger gamle.

Dette kan etterlate Norge og Trøndelag i en potensielt vanskelig posisjon. Økonomien går svært godt, men ytterlige vekstmuligheter synes å være vanskelig. Mangel på ressurser i form av arbeidskraft **kan** i verste fall lede til en nedgangskonjunktur. Det er mangelen på kvalifisert arbeidskraft som er den største utfordringen bedriftene nå står overfor. Dette ser vi allerede tegn til i enkelte næringer og regioner.

Andre forhold

Børsutviklingen er god og stabil og de langsiktige trendene på Oslo Børs tilsier en fortsatt positiv utvikling i totalindeksene⁵. Det siste året har børsen steget med rundt 6-7 prosent.

Oljeprisen ligger i skrivende stund på rundt 60 dollar fatet. SSB og de fleste analytikere forventer at oljeprisen vil holde seg noenlunde stabil det kommende årene.

De fleste indikatorer viser stabilitet eller moderat oppgang. Selv om vi ser få indikatorer som peker nedover, er det likevel en del usikkerhet med hensyn til gjeldsvekst og utvikling internasjonalt. Det forventes en moderat vekst i sysselsettingen, noe som understøttes av NAV Trøndelag sin bedriftsundersøkelse. Vår undersøkelse viser en nettoforventning til sysselsetting på 16 prosent, mens NHO sitt økonomibarometer 3/2018 viser netto sysselsettingsforventning på 33 prosent. På bakgrunn av dette antar vi at ledigheten vil holde seg stabil i 2019.

I det neste kapittelet vil vi redegjøre for faktorer som ligger bak etterspørselen etter arbeidskraft, kort om særtrekk ved næringsstrukturen i Trøndelag, trekke inn forhold fra bedriftsundersøkelsen⁶ som ble gjennomført våren 2018 og deretter analysere etterspørselen etter arbeidskraft i ulike næringer i fylket.

5 Etterspørsel etter arbeidskraft

5.1 Næringsstruktur

Næringsstrukturen i Trøndelag skiller seg fra ut fra resten av landet i en del næringer. Regionen har en relativt høy sysselsettingsandel innen primærnæringene, særlig i norddelen av fylket. Fylket har en relativt høy andel sysselsatte innen undervisningssektoren og teknisk tjenesteyting og eiendomsdrift. De mange sysselsatte i undervisning skyldes i stor grad NTNU, som hovedsakelig er lokalisert i Trondheim. Sintef og mange konsulent- og rådgivingsbedrifter bidrar til stor sysselsetting innen teknisk tjenesteyting. De største næringene i fylket er som i landet for øvrig, helse og sosialtjenester samt varehandel og motorvognreparasjoner.

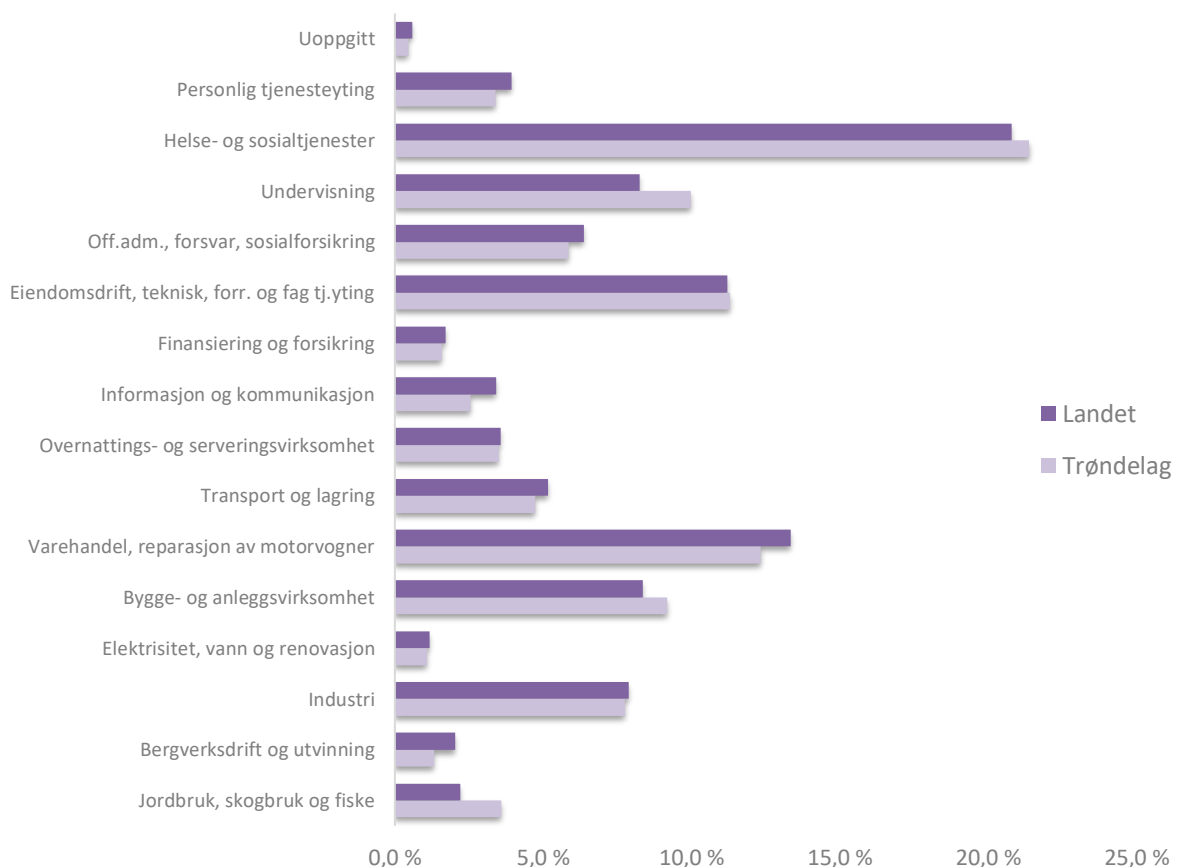
Industri- og sysselsettingen er som i landet for øvrig. Næringen er dominert av relativt få, men store bedrifter. Høyest sysselsetting ser vi innenfor næringsmiddelindustrien, maskinproduksjon og elektronikkindustri. Andelen sysselsatte innen varehandel er et prosentpoeng under landsgjennomsnittet.

⁵ En indeks som skal gi uttrykk for kursbevegelser for børsen som helhet. I Norge omfatter den alle aksjene på børsen

⁶ NAV Trøndelag, Bedriftsundersøkelsen (2018)

Andelen av sysselsatte som jobber i lite konjunkturutsatte næringer er høy. Dette kan lede til at vi får relativt små svingninger i sysselsettingen ved konjunkturedringer. I oppgangstider kommer ledighetsnedgangen senere i Trøndelag, og fylket rammes lite ved brå omskiftninger som vi så etter oljeprisfallet. Etter konjunkturedgangen i 2009 og frem til i dag har regionen hatt en ledighet som i hovedsak har ligget godt under landsgjennomsnittet. Vi vil ta hensyn til dette når vi tallfester sysselsettingen og ledigheten senere.

Figur 2. Næringsstrukturen i Trøndelag sammenlignet med landet. Andel sysselsatte 31.12.2017⁷.

5.2 Bedriftsundersøkelsen

NAV's bedriftsundersøkelse for Trøndelag i 2018 viser at trøndersk bedrifter er overveiende optimistiske selv om sysselsettingsforventningene har gått noe ned. Hver fjerde virksomhet forventer å ha flere ansatte om ett år og kun 7 prosent forventer nedbemanning. Sammenlignet med resten av landet er bedriftene i Trøndelag blant landets mest optimistiske. Av fylkene er det kun Vest-Agder og Telemark som i 2018 har større nettoforventning⁸ enn Trøndelag.

⁷ Tall fra SSB.

⁸ Nettoforventning er andel bedrifter som forventer økning i antall ansatte, fratrukket andel som forventer nedgang.

Blant arbeidsmarkedsområdene i Trøndelag er det Værnesområdet som har de høyeste nettoforventningene, mens Orkladalen og kysten har størst økning sammenlignet med i fjor. Om lag 40 prosent av bedriftene i Værnesregionen tror de vil ansette flere kommende år, mens hver tredje tror på sysselsettingsøkning i Orkladalen og kysten. I Trondheimsregionen har sysselsettingsforventningene økt fra 16 prosent i fjor til 20 prosent i år. Det viser at bedriftene i regionen er optimistiske for kommende år. Regionen har hatt en økende optimisme de siste tre årene.

I alle hovednæringsgrupper er det en høyere andel bedrifter som forventer økning i antall sysselsatte, enn som forventer nedgang. Et flertall av bedriftene i utvalget antar likevel at de vil ha samme antall ansatte neste år.

Blant næringene som sysselsetter mange i Trøndelag er det særlig bygg og anlegg og deler av industrien som har de største forventningene til økt sysselsetting. Om lag 35 prosent av bedriftene innenfor bygg og anleggssektoren forventer økt bemanning og 7 prosent forventer nedbemanning. Av næringer på mer detaljert nivå er petroleum og kjemisk produksjon den enkeltnæringen som har de høyeste nettoforventning til sysselsetting.

I Trøndelag svarer 87 prosent av bedriftene med rekrutteringsbehov at de fikk ansatt personer med ønskede kvalifikasjoner. Dette er litt lavere enn i fjor. Fosen har også i årets undersøkelse større utfordringer enn øvrige markedsområder med å få tak i riktig kompetanse. Rekrutteringsutfordringene har avtatt noe siden i fjor

De yrkene det er vanskeligst å rekruttere nok arbeidskraft til i 2018 er sykepleiere og spesialsykepleiere. Dette er yrker som tradisjonelt kommer høyt opp på listen. Men også tømrere og snekkere, sveisere og vernepleiere er vanskelig å få tak i. Høyt på listen finner vi også ulike typer sjåførere.

Totalt er det estimert mangel på 4 150 arbeidstakere i fylket. I fjor var den estimerte mangelen på 2 950 personer. Økningen sammenfaller godt med de stabilt høye sysselsettingsforventningene i Trøndelag, nedgangen i ledighet og god stillingstilgang.

5.3 Etterspørselen i de ulike næringene

Vi vil i dette avsnittet redegjøre for den forventede etterspørselen etter arbeidskraft i ulike næringer som er av betydning i Trøndelag. Vi utelater derfor små næringer som elektrisitet og vannforsyning, jordbruk, skogbruk og fiske samt bergverk og utvinning.

5.3.1 Industri

Industrien sysselsetter om lag 18 500 personer i Trøndelag og deler av næringen er konjunkturutsatt. De senere år har sysselsettingen i denne næringen vært stabil eller synkende. Kjemisk industri⁹ og de som leverer til oljesektoren, har merket effekten av lavere oljepris som igjen har påvirket investeringsnivået. Fallet i kronkursen som fulgte oljeprisen har medvirket til at den eksportrettede industrien har blitt noe mer konkurransedyktig.

⁹ Wacker Chemicals (tidligere Holla verk) i Hemne er en stor aktør innen kjemisk industri.

Trevare- og trelastindustri har hatt svakt fallende antall sysselsatte de senere år. Det har likevel vært god etterspørsel etter fagfolk til næringene. Den høye aktiviteten innen bygg- og anleggsnæringen bidrar trolig til en noe høyere sysselsetting i bransjen det kommende året. Fra kommune Midtre Gauldal, Oppdal og Røros meldes det om utfordringer med å skaffe folk innen trevareindustrien. Det meldes også om behov for folk med kompetanse innen industriproduksjon.

Næringsmiddelindustrien er fylkets største industrigren og i årets bedriftsundersøkelse svarer 40 prosent av bedriftene i denne næringen at de forventer en økning i antall ansatte.

Havbruksnæringen har utviklet seg til å bli verdens ledende på eksport av laks og ørret, og næringen står sterkt i Trøndelag. Fiskeindustrien opplever gode priser og god avsetning. Det forventes økt behov for arbeidskraft de kommende årene og både næringen selv og markedene tror på god vekst fremover.

Det er store forskjeller mellom de ulike industrigrenene med hensyn til sysselsettingsforventninger. Deler av industrien har hatt nedgang i antall sysselsatte de siste årene, noe som blant annet gjelder data- og elektronisk industri.

Totalt sett antar vi stabil sysselsetting innenfor industrien kommende år.

5.3.2 Bygg og anlegg

Det jobber rundt 22 000 i næringen. Sysselsettingen har økt jevnt de siste årene. Ledigheten har vært stabilt lav og etterspørselen etter fagfolk er høy. Næringen har tatt inn utenlandsk arbeidskraft når rekruttering av norsk arbeidskraft har mislyktes. Den økonomiske situasjonen i Europa har bedret seg i flere land og sammen med en svakere norsk krone har dette gitt færre arbeidsinnvandrere. Av de som kommer er den største andelen fra Polen og Litauen.

Oljesmellen har ikke påvirket bygg- og anleggsbransjen nevneverdig, og i Trøndelag har ledigheten innenfor bygg og anlegg vært synkende de siste to årene samtidig som tilgangen på nye stillinger har økt. Boligbyggingen er drevet frem av lave renter og vekst i boligprisene. I 2018 har boligprisene stabilisert seg noe og det er tegn som tyder på at omsetningen av nye boliger går noe tregere. Høyere boliglånsrente tilsier at prisveksten kan bli svakere i tiden fremover.

Det er forventet at den største aktiviteten fremover vil foregå på anleggssiden, noe som også understøttes av regjeringens satsing på vei og bane. Det planlegges flere store byggeprosjekter, blant annet er E6 Soknedal under utbygging. Både Værnes-regionen og Malvik forventer økt aktivitet som følge av veiprojektene som igangsettes av Nye Veier. Fra Ulsberg i sør til Åsen i nord skal det bygges en ny firefelts motorvei, med en samlet strekning på 106 km.

Utbyggingen av Ørland flystasjon og vindmølleparkene på Fosenhalvøya, Hitra og i Snillfjord er godt i gang. De fleste markedskontaktene i Trøndelag melder om høy aktivitet og mangel på håndverkere. Blant yrker som nevnes er tømrere, forskalingsnekkere, murere, elektrikere, rørleggere og anleggsmaskinførere.

Totalt sett forventer NAV Trøndelag at antall sysselsatte vil øke med i underkant av to prosent, og at næringen vil sysselsette om lag 22 400 personer.

5.3.3 Varehandel, hotell og restaurant

Om lag 38 000 er sysselsatt innenfor varehandel, hotell og restaurant i Trøndelag. Sysselsettingsforventningene innen varehandel har avtatt noe, men er høyere for hotell- og restaurantnæringen. Kjøpekraften hos publikum er god, rentene er fortsatt lave og de økonomiske utsiktene er generelt sett gode. Veksten i næringen forventes å komme fra etterspørselssiden også neste år. Det er ikke forventet noen større nyetableringer kommende år. Næringen har hatt en liten økning i sysselsettingen fra 2016 til 2017, og er i årets bedriftsundersøkelse moderat optimistiske. Økt netthandel og mer selvbetjening kan tilsi at sysselsettingsbehovet innenfor varehandel vil reduseres kommende år. Norges Banks regionale nettverk 4/18 viser at omsetningsveksten innen varehandel har avtatt noe siden august.

Innen hotell og restaurant har det i de siste årene vært en stor vekst i antall hotellsengeplasser. På grunn av dette sliter flere hotell både i distriktet og til dels i Trondheim med lavt belegg. Reiselivsnæringen har imidlertid tatt seg opp de siste årene, ikke minst på grunn av en svak kronekurs som har gitt flere utenlandske turister. Restaurantnæringer nyter godt av den generelle velstandsøkningen i befolkningen. Selv om det er forventet at kronekursen vil styrke seg noe fremover vil den fortsatt være gunstig for næringen. Svak krone gjør det billigere for turister å feriere i Norge og tilsvarende dyrere for nordmenn å feriere i utlandet.

I disse næringene er det i Trøndelag spesielt mangel på kokker og servitører.

5.3.4 Bank, finans, forsikring og eiendomsdrift, teknisk og faglig tjenesteyting

Næringene sysselsetter om lag 30 800 i Trøndelag. Finansmarkedene har hatt god utvikling det siste året. Rentene er lave og det er fortsatt økning i utlånt volum. På grunn av den høye gjeldsgraden i norske husholdninger har det kommet innstramning i kredittpraksis som har bidratt til et kjøligere boligmarked, spesielt i byene. Bedriftene innenfor eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting er optimistiske i årets bedriftsundersøkelse. Hver tredje bedrift tror på økning i sysselsettingen, og ingen forventer at de må nedbemanne. I år som i de to forutgående årene er bedriftene innenfor denne næringsgruppen klart mer optimistiske enn bedrifter innen finansierings- og forretningsdrift. Noe av årsaken til dette skyldes trolig mer automatiserte bank- og finanstjenester. Denne utviklingen vil fortsette i årene som kommer og føre til en noe lavere etterspørsel etter arbeidskraft i næringen.

Trøndelag har mange sysselsatte innen teknisk tjenesteyting. Dette er en næring som leverer tjenester blant annet til oljeindustrien. Næringen har begynt å rekruttere arbeidskraft etter nedturen de siste årene.

Totalt sett for næringen forventer vi en økning i sysselsettingen og da hovedsakelig innenfor eiendomsdrift, teknisk og faglig tjenesteyting.

5.3.5 Transport og lagring, informasjon og kommunikasjon

Disse to næringene sysselsetter rundt 17 500 personer i Trøndelag. Av disse jobber i overkant av 11 000 innenfor transport og lagring. Næringen informasjon og kommunikasjon kan hovedsakelig deles i to. Omtrent 40 prosent jobber innen

informasjonsteknologi og den andre hoveddelen innen forlags-, trykkeri og medieproduksjon. De siste årene har antallet som arbeider innen informasjonsteknologi økt mens antallet innen de andre delene¹⁰ har stått relativt stille.

Sysselsetting innen transport og lagring har endret seg lite de senere år. I likhet med teknisk tjenesteyting er dette næringer som vokser i takt med den generelle velstandsutviklingen. Fra flere regioner i Trøndelag bekreftes det at det er mangel på sjåførere med førerkort kl. CE og D.¹¹

Bedriftsundersøkelsen viser at sysselsettingsforventningene innenfor transport og lagring er avtakende, mens 40 prosent av bedriftene innenfor informasjon og kommunikasjon forventer økt sysselsetting.

5.3.6 Offentlig forvaltning, undervisning og helse- og sosialtjenester

Vel 89 000 personer er sysselsatt i disse sektorene, hvor helse- og sosialtjenester utgjør omtrent 57 prosent. Offentlig sektor og helse- og sosialtjenester sysselsetter omtrent 27 prosent av arbeidsstyrken i Trøndelag, omtrent som i landet for øvrig. Innen undervisning er andelen sysselsatte betydelig høyere i Trøndelag¹².

Fra flere kommuner meldes det om stort rekrutteringsbehov innenfor helse og omsorgsyrkene, og til en viss grad lærere på grunn av avgang til alderspensjon og vekst i befolkningen. Det er etterspørres fagfolk med fagbakgrunn innen helse, spesielt sykepleiere, men også helsefagarbeidere og vernepleiere. Den årlige bedriftsundersøkelsen gjenspeiler i liten grad den sysselsettingsveksten vi har sett innenfor offentlig sektor gjennom mange år. Ser vi hele sektoren under ett forventer 17 prosent av virksomhetene økt bemanning.

I undervisningssektoren har det vært jevn vekst i sysselsettingen over flere år. Vi antar at dette også gjelder for 2019. I årets bedriftsundersøkelse svarer 26 prosent av bedriftene at de har behov for å øke bemanningen. Innen offentlig administrasjon er denne andelen marginal.

I vår prognose anslår vi at helse- og sosialtjenester står for en fjerdedel av sysselsettingsveksten kommende år.

¹⁰ Forlag, trykkeri og medieproduksjon

¹¹ Klasse C – lastebil, klasse CE – lastebil og vogntog

¹² I Trøndelag jobber om lag 10 prosent av de sysselsatte innen undervisning, mot ca. 8 prosent i landet for øvrig.

5.3.7 Prognose for sysselsetting

Nedenfor vises et sammendrag av forventet sysselsettingsutvikling i fylket neste år. Estimert sysselsetting i 2018 og forventet sysselsetting 2019 fordelt på hovednæring vises.

Tabell 1. Sammendrag prognose for sysselsetting etter næring

Næring	2018 (P)	2019 (P)	Vekst	Endring antall
Jordbruk, skogbruk og fiske	8 615	8 620	0,1 %	5
Utvinning og bergverksdrift	3 159	3 190	1,0 %	31
Industri	18 564	18 560	0,0 %	-4
Elektrisitet, vann og renovasjon	2 591	2 610	0,7 %	19
Bygge- og anleggsvirksomhet	21 993	22 400	1,9 %	407
Varehandel og rep. motorvogner	29 526	29 650	0,4 %	124
Transport og lagring	11 358	11 250	-0,9 %	-108
Hotell- og restaurant	8 384	8 500	1,4 %	116
Informasjon og kommunikasjon	6 129	6 200	1,2 %	71
Finansiering og forsikring	3 769	3 780	0,3 %	11
Eiendomsdrift, teknisk og faglig tj.yting	27 071	27 550	1,8 %	479
Off. adm., forsvar	14 039	14 150	0,8 %	111
Undervisning	23 893	24 150	1,1 %	257
Helse- og sosialtjenester	51 250	51 760	1,0 %	510
Personlig tjenesteyting ellers	8 150	8 300	1,8 %	150
Uoppgitt	1 078	998	-7,4 %	-80
I alt	239 568	241 668	0,9 %	2 100

6 Tilbudet av arbeidskraft i Trøndelag

I de foregående avsnittene har vi redegjort for trender som påvirker etterspørselen etter arbeidskraft samt at det er gitt et anslag for en forventet arbeidskraftetterspørsel. I dette avsnittet vil vi redegjøre for arbeidstilbudet sammen med viktige faktorer som påvirker tilbudet av arbeid.

6.1 Tilpasning på arbeidsmarkedet

Tilpasning på arbeidsmarkedet dreier seg om forholdet mellom tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft. Matchingen i arbeidsmarkedet avhenger av konjunktursituasjonen, arbeidssøkernes egen innsats og ressurser, mobilitet, bistand fra NAV og arbeidsinnvandring er alle forhold som har betydning for sysselsettingen. Nedenfor vil vi redegjøre for noen faktorer som påvirker arbeidstilbudet og tilpasningen.

6.1.1 Flytting

Flyttemønsteret er relativt konstant, også over tid. Nettoinnflyttingen til Trøndelag har ligget på rundt 3 000 de siste årene. I 2017 var netto innflytting¹³ til Trøndelag på ca. 2 850 personer. Brorparten av nettoinnflyttingen var fra utlandet. Den største nettoutflyttingen finner vi i Trondheim, Stjørdal, Levanger og Melhus. Netto innflytting til Trondheim var ca. 2 100 personer i 2017. Flyttemønsteret viser at folk trekkes mot større regionsentra og kommuner med godt arbeidsmarked.

6.1.2 Arbeidsmarkedstiltak

Bruk av arbeidsmarkedstiltak har en effekt på sysselsettingen. Personer på arbeidsmarkedstiltak regnes normalt ikke med blant de helt ledige, men regnes med i bruttoledigheten. Ved utgangen av november er 0,6 prosent av arbeidsstyrken i Trøndelag i ulike arbeidsrettede tiltak. Neste års budsjettprosess med hensyn til fordeling av tiltaksplasser er ikke avsluttet, men anslaget ligger på rundt 1000 plasser i snitt per måned på standard og situasjonsbestemt innsats. Det er et lite nedtrekk 3-4 prosent fra 2018.

6.1.3 Pendling

Pendlermønsteret i Trøndelag har vært stabilt over flere år. Nettoutpendlingen fra nord-delen har vært på ca. 4 100 personer mens nettoinnpendlingen i sør-delen er på ca. 2 900 personer. Totalt har regionen en nettoutpendling på ca. 1 200 personer. I all hovedsak går pendlingen til Trondheim og noen få lokale næringsentra. Nettoinnpendlingen til Trondheim er på rundt 16 700 personer, i all hovedsak fra nabokommunene, men også fra andre deler av regionen og landet for øvrig. Nord i Trøndelag er det Namsos og Vikna som har høyest nettoinnpendling med henholdsvis 400 og 340 personer. Vi tror ikke det skjer endringer av betydning i pendlermønsteret som vil påvirke arbeidstilbudet det kommende året.

6.1.4 Innvandring

Arbeidskraftinnvandringen har vært synkende siden 2012 hvor nettoinnvandringen var på ca. 2 800. I 2017 var nettoinnvandringen på 2 700 personer. Etter som den økonomiske situasjonen har bedret seg i blant annet i Sverige og Polen, har flere reist hjem og færre kommet.

Vi har ingen eksakt statistikk på arbeidsinnvandring, og de anslag vi legger til grunn hentes fra generell statistikk i Statistisk Sentralbyrå. De siste ti årene har arbeidsinnvandringen stått for brorparten av økningen i arbeidsstyrken. I følge SSB vil arbeidsinnvandringen til Norge minke i takt med økende økonomisk vekst i Europa. På det nåværende tidspunkt er det vanskelig å si hvordan flyktningene og asylsøkernes deltakelse på arbeidsmarkedet vil bli kommende år. Mange av de som kom i 2015 og 2016 skal etter hvert inn på arbeidsmarkedet. Hvor mange av disse som blir stående i ledighetsstatistikken er det vanskelig å si noe sikkert om. De fleste vil ha behov for kvalifiseringstiltak i starten. Potensielt kan arbeidssøkere fra denne gruppen påvirke ledighetstallene med 0,1 til 0,2 prosentpoeng. Det vil si at vi kan få en høyere ledighet enn vi anslår i prognosen. Da dette er såpass usikkert velger vi likevel å se bort fra dette i våre kvantitative beregninger.

¹³ Alle flyttinger, innenlandsk og fra og til utlandet.

6.2 Befolkningsutvikling og utvikling i arbeidsstyrken

I tidligere kapitler har vi sett på en del økonomiske og demografiske faktorer som påvirker våre anslag for neste år. Med unntak av november hvor ledigheten holdt seg stabil, har ledigheten gått ned hver måned sammenlignet med samme måned i fjor. Vi forventer at ledigheten vil holde seg lav i 2019, med et gjennomsnittlig ledighetsnivå på 2,0 prosent.

I følge SSBs befolkningsstatistikk har befolkningen i yrkesaktiv alder i Trøndelag økt med 2 971 personer fra 2017 til 2018. Ved utgangen av februar 2018 var antallet 344 968 personer i alderen 15-74 år. Vi forventer en økning i befolkningen på en prosent i løpet av 2018, beregnet etter SSBs middelalternativ. I år er gjennomsnittlig beregnet yrkesfrekvens 70,9 prosent. Vi tror endringen neste år blir marginal, beregnet til 70,8 prosent. Neste år forventer vi en økning i arbeidsstyrken på ca. 2 200 personer, tilsvarende 0,9 prosent.

Vi ser ingen store endringer i utdanningstilbøyelighet og forventer en stabil arbeidsstyrke for de fleste aldersgrupper, med en liten nedgang for den aller eldste aldersgruppen.

SSB har i sine prognoser antydnet en ledighet kommende år på 4,1 prosent og Norges Bank anslår 3,9 (AKU-ledighet). Anslagene er en nedgang fra fjorårets prognose for 2018, og ligger på nivå med AKU-ledigheten ved utgangen av september som er 4,0 prosent.

NAV Trøndelag forventer en gjennomsnittlig registrert ledighet på 2,0 prosent i 2019. Inkluderer vi ordinære tiltaksdeltakere forventes en bruttoledighet på ca. 2,4 prosent. På bakgrunn av ovenstående diskusjon regner vi med en yrkesfrekvens på 70,8 prosent av befolkningen i aldersgruppen 15 – 74 år.

Tabell 2. Anslag på arbeidstilbud

	2018	2019
Befolkning 15-74 år	344 693	348 140
Yrkesfrekvens	70,9 %	70,8 %
Arbeidsstyrke	244 368	246 568

7 Prognose på ledighet i 2019

Tallene for ledighet i 2018 er basert på de første 11 måneder samt estimat for den siste måneden. Arbeidsstyrketallet for 2018 er et oppjustert tall for årsgjennomsnittet.

Neste år forventer vi en gjennomsnittlig ledighet i Trøndelag på ca. 4 900 personer. Dersom det ikke kommer store endringer i den økonomiske situasjonen eller en større endring av arbeidstilbudet som raskt endrer ledighetstallene, legger vi til grunn et ledighetsnivå omtrent på nivå med årets. Vi forventer tradisjonelle sesongmessige

svingninger i ledigheten med øking etter årsskiftet, nedgang gjennom våren og et nytt hopp i sommermånedene.

Tabell 3. Prognose på arbeidstilbud og ledighet

	2018	2019
Arbeidsstyrke	244 368	246 568
Sysselsatte	239 568	241 668
Gjennomsnittlig ledighet	4 800	4 900
Ledighetsprosent	2,0 %	2,0 %
Sysselsettingsfrekvens ¹⁴	70,9 %	70,8 %

I tabellen ovenfor finnes estimat for ledighet i 2019. Nedenfor viser vi et estimat på ledighet i antall og som andel av arbeidsstyrken månedlig for 2019 og den siste måneden i 2018.

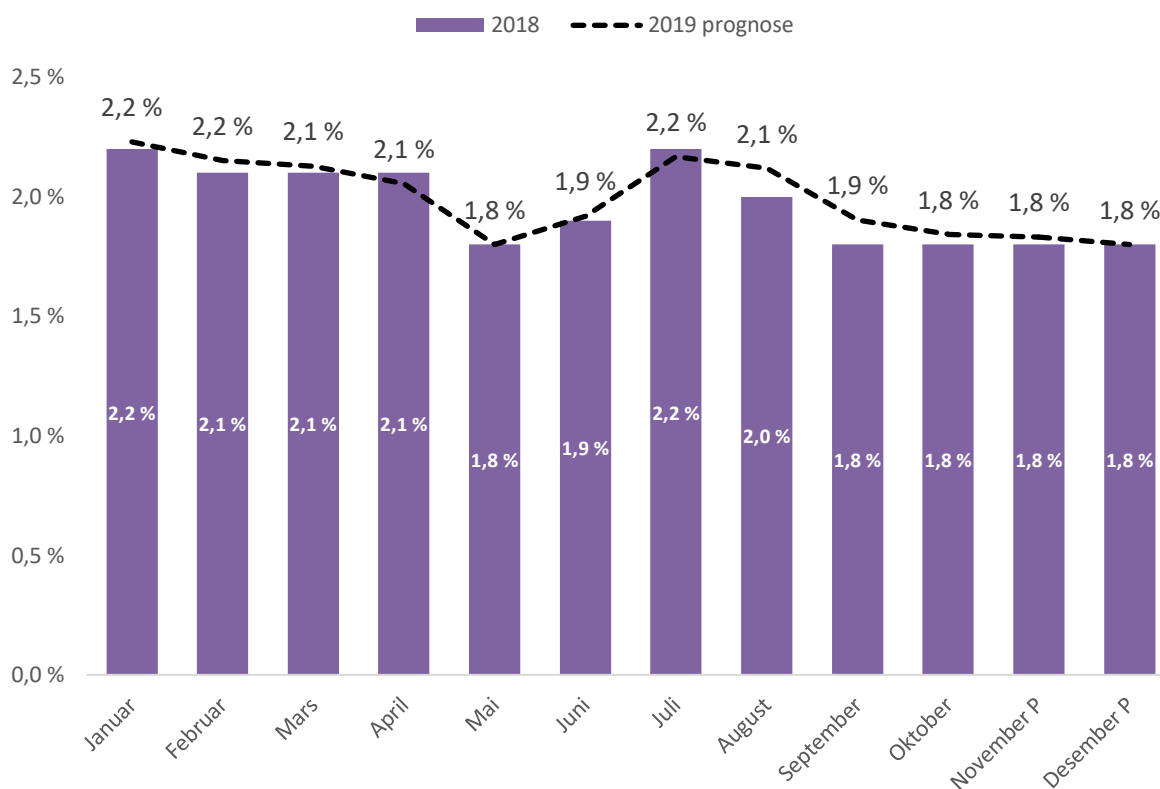
Tabell 4. Prognose på ledighet 2019

Måned	Ledige		Ledighetsprosent	
	2018	2019	Ledighet 2018	Prognose 2019
Januar	5 396	5 497	2,2 %	2,2 %
Februar	5 212	5 305	2,1 %	2,2 %
Mars	5 201	5 248	2,1 %	2,1 %
April	4 996	5 064	2,1 %	2,1 %
Mai	4 394	4 438	1,8 %	1,9 %
Juni	4 540	4 733	1,9 %	1,9 %
Juli	5 212	5 343	2,2 %	2,2 %
August	4 892	5 223	2,0 %	2,1 %
September	4 447	4 688	1,8 %	1,9 %
Oktober	4 350	4 542	1,8 %	1,8 %
November	4 471	4 515	1,8 %	1,8 %
Desember *	4 400	4 438	1,8%	1,9 %
Årsgjennomsnitt †	4 793	4 920	2,0 %	2,0 %

*Desember er anslag. † Årsgjennomsnittet er avrundet

¹⁴ Sysselsettingsfrekvens er yrkesfrekvensen fratrukket ledighetsprosenten.

Figur 3. Prognose på ledighet i 2019. Grafisk fremstilling

Kilder

NAV Trøndelag (2018); Bedriftsundersøkelsen 2018

NAV Trøndelag (2017) Prognose utviklingen på arbeidsmarkedet 2018

Arbeids- og velferdsdirektoratet (2018); Utviklingen på arbeidsmarkedet, Arbeid og velferd 3/2018

NHO Økonomisk overblikk 3/2018

Norges Bank (2018), Pengepolitisk rapport nr. 3 2018

Norges Bank (2018), Regionalt Nettverk, 3/2018

Norges Bank (2018) Regionalt nettverk 4/2018

Norges Bank (2018) Finansiell stabilitet, sårbarhet og risiko

Innspill fra NAV Trøndelags markedskontakter